

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศและสามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างมาก โดยอาศัยการลงทุนที่ค่อนข้างต่ำ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดงานและสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับบุคคลหลายกลุ่ม เพราะในการเดินทางท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในหลายลักษณะ เช่นการคมนาคมขนส่ง ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจให้เช่าและรับจ้าง ที่พัก และธุรกิจจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างโดดเด่นทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยในปี 2541 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนถึง 8 ล้านคน สูงเป็นอันดับที่ 20 ของโลก ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่มีมากมายและหลากหลายรูปแบบ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม โบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีคุณค่า จึงทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมามีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและนำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก

รัฐบาลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันต่างก็ให้ความสำคัญในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดไว้ในแผนและนโยบายในการพัฒนาประเทศมาอย่างต่อเนื่องซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นรูปธรรมมาตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 5 เป็นต้นมา ในนโยบายด้านการท่องเที่ยวที่ได้จัดทำขึ้นในระหว่างปี 2540-2546 ทางภาครัฐบาลได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งมีสาระสำคัญคือเน้นการส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวได้ในระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขและกำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคมส่วนรวมด้วย

กรุงเทพมหานครเป็นจุดหมายหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนประเทศไทย โดยในปี 2541 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 85 ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาประเทศไทยหรือประมาณ 6.5 ล้านคน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความงดงามของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่ารวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน การเป็นศูนย์กลางในทุกๆ ด้านของกรุงเทพมหานครก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทอย่างสูงต่อการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร โดยในปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเริ่มให้ความสำคัญกับการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบมากขึ้นเพื่อสร้างทางเลือกที่หลากหลายในกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวทางน้ำนับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันของกรุงเทพมหานครที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในแต่ละวันมีนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยนิยมเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำ จากตัวเลขสถิตินักท่องเที่ยวในปี 2534 พบว่ามีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำ ประมาณ 1.2 ล้านคนและเพิ่มขึ้นเป็น 1.9 ล้านคนในปี 2539 และคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวได้แก่ คลองบางกอกใหญ่ คลองบางกอกน้อย คลองมอญ เป็นต้น นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินจากการเดินทางท่องเที่ยวแล้ว การได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน การได้เยี่ยมชมโบราณสถานต่างๆ ที่มีคุณค่าที่ตั้งอยู่ริมน้ำก็สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ไม่น้อย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปได้อีกทางหนึ่งและยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดรายได้มาสู่ชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

คลองบางเขื่อนหนึ่งซึ่งเชื่อมต่อกับคลองมอญตั้งอยู่ในเขตตลิ่งชันและเขตทวีวัฒนาเป็นคลองสายหนึ่งที่มีความเหมาะสมและมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของความเป็นอยู่ในอีกรูปแบบหนึ่งของสังคมไทยที่นับวันจะสามารถพบเห็นได้ยากขึ้น เนื่องด้วยคลองบางเขื่อนหนึ่งเป็นคลองหนึ่งในฝั่งธนบุรีที่มีความสำคัญและเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงชุมชนมาแต่ครั้งอดีตเช่นเดียวกับคลองบางกอกน้อยและคลองบางกอกใหญ่ ตลอดระยะทางกว่า 12.5 กิโลเมตรจึงมีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ มีโบราณสถานวัดวาอารามต่างๆ ที่เก่าแก่และมีคุณค่ารวมทั้งมีกิจกรรมในการประกอบอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์

ด้วยความน่าสนใจในด้านวัฒนธรรม รูปแบบการดำเนินชีวิต และโบราณสถานต่างๆ ที่มีคุณค่ารวมทั้งศักยภาพทางด้านที่ตั้งที่ต่อเนื่องกับโครงข่ายการท่องเที่ยวของกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ประกอบกับมีตลาดการท่องเที่ยวทางน้ำที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีเพียงคลองบางกอกใหญ่และคลองบางกอกน้อยเท่านั้นที่เป็นเส้นทางหลักรองรับการท่องเที่ยว

ทางน้ำ ดังนั้นจึงสมควรที่จะได้มีการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในคลองบางเชือกหนังเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของตลาดการท่องเที่ยวทางน้ำ อันจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับชุมชนมากที่สุด ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนและเป็นการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองและชุมชนริมน้ำ ซึ่งเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญในภาคกลางของประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ของคลองบางเชือกหนัง ที่มีบทบาทต่อการวางแผนจัดการท่องเที่ยวทางน้ำ
- 2.ศึกษาตลาดการท่องเที่ยวทางน้ำ (Tourist Market) โดยพิจารณาถึงปริมาณนักท่องเที่ยว โครงสร้างนักท่องเที่ยว เส้นทางการท่องเที่ยว (Networks) รูปแบบและความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมถึงค่าใช้จ่าย ฤดูกาลและการเดินทางของนักท่องเที่ยว
- 3.ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourist Attractions) ทั้งในด้านสถานที่และชุมชน ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยว
- 4.ศึกษาความพร้อมของชุมชนและสำรวจความคิดเห็น ทักษะคติของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อการท่องเที่ยว
- 5.นำเสนอแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดการให้สอดคล้องกับชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.ทำให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นของคลองที่มีบทบาทต่อการท่องเที่ยว
- 2.ทำให้ทราบถึงตลาดการท่องเที่ยวทางน้ำ เส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ แนวโน้มการขยายตัวในอนาคต และความต้องการของนักท่องเที่ยว
- 3.จะเป็นแนวทางหนึ่งในการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- 4.เป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์โบราณสถาน วิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปได้

5. ทำให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของคลองและสิ่งแวดล้อม รวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ อันจะนำไปสู่การรักษาและใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า

6. ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

7. เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับการศึกษาในพื้นที่อื่นต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาคือคลองบางเชือกหนัง ที่อยู่ในเขตพื้นที่เขตตลิ่งชันและเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร โดยทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของคลอง ชุมชนและสถานที่ที่มีคุณค่าแก่การจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ โดยทำการศึกษาพื้นที่สองฝั่งคลอง เริ่มจากท่าเรือวัดปากน้ำ ได้ไปสิ้นสุดที่จุดบรรจบกับคลองทวีวัฒนา รวมระยะทางประมาณ 12.5 กิโลเมตร

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของคลองบางเชือกหนัง ทั้งในด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม ระดับน้ำ คุณภาพน้ำและปัจจัยอื่นที่มีบทบาทต่อการเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำ

2. ศึกษากิจกรรมและทรัพยากรที่มีคุณค่าแก่การท่องเที่ยวรวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

3. ศึกษาตลาดการท่องเที่ยว ในด้านปริมาณและโครงสร้างของนักท่องเที่ยว รวมถึงรูปแบบความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. ทำการวิเคราะห์เพื่อวางแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ในขั้นแรกเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการท่องเที่ยวและพื้นที่ศึกษา เช่นลักษณะทางกายภาพ สภาพแวดล้อม ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงตลาดการท่องเที่ยว โดยรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นทั้งข้อมูลที่เป็นตัวเลขทางสถิติและข้อมูลที่เป็นการบรรยายจากรายงานการวิจัย วารสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ เช่นสำนักงานเขต

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยวต่างๆ ห้องสมุดของสถาบันต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่สองเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้จากขั้นแรก เพื่อดูว่ามีข้อมูลใดบ้างที่ไม่สมบูรณ์และมีข้อมูลใดบ้างที่ต้องเก็บรวบรวมใหม่

ขั้นที่สามทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยการสำรวจภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์และจัดทำแบบสอบถามเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว รวมถึงความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อการท่องเที่ยว

ขั้นที่สี่เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำไปสู่การสรุปผลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในรูปของคำบรรยาย แผนภูมิ ตัวเลขทางสถิติ รูปภาพ และอื่นๆ

ขั้นสุดท้ายเป็นการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาในทิศทางที่เหมาะสมต่อไป

1.6 ข้อจำกัดในการดำเนินการศึกษา

ข้อมูลในชั้นทุติยภูมิและตติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษามีอยู่น้อยมาก ดังนั้นจึงต้องอาศัยข้อมูลจากการจัดเก็บในพื้นที่จริงด้วยการ สัมภาษณ์ สอบถามจากชาวบ้านเจ้าของพื้นที่ และจากการสังเกต ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาพอสมควรในการดำเนินการ รวมทั้งจำเป็นต้องใช้จ่ายในการดำเนินงานเป็นจำนวนมาก

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

